

De Tang

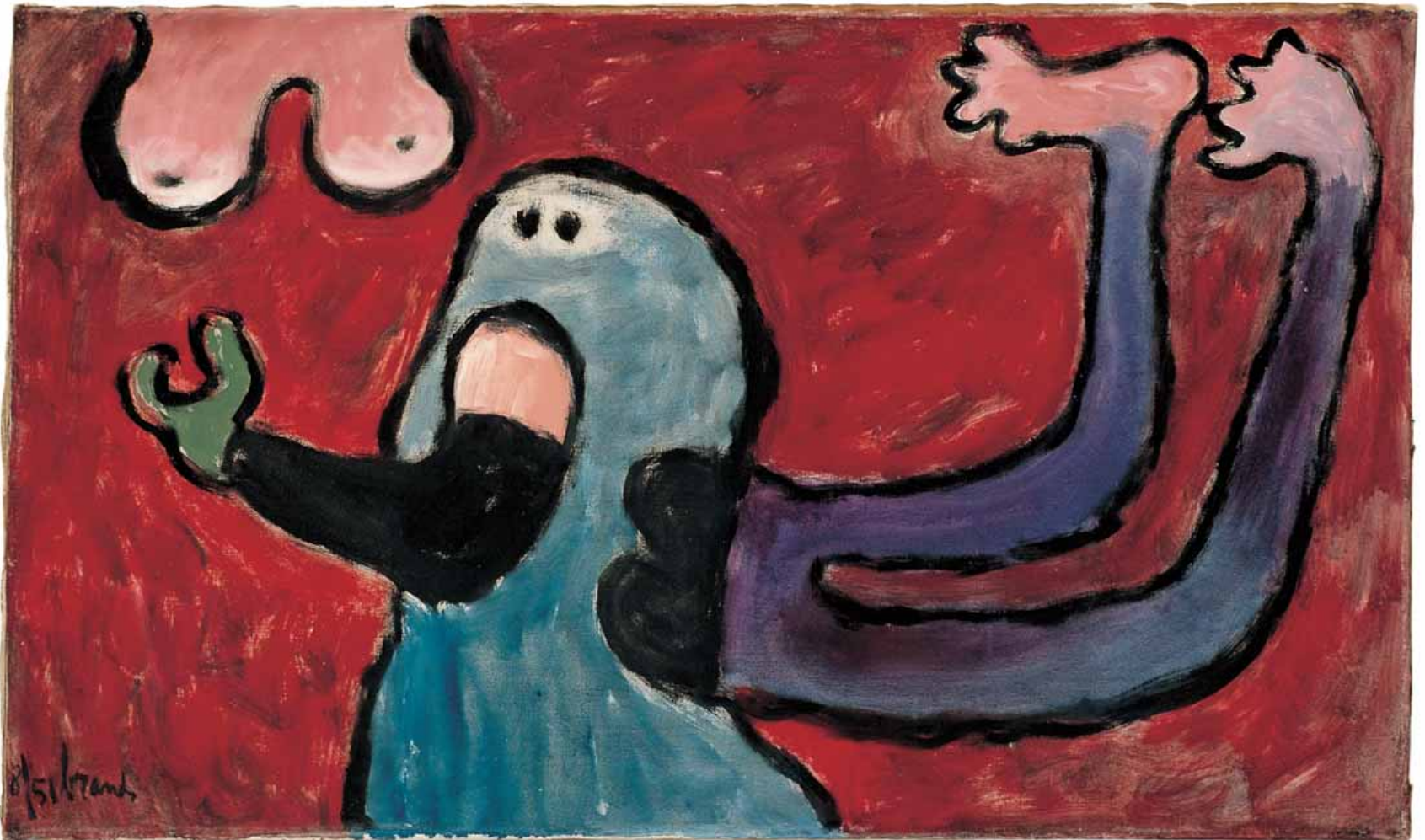
Eugène Brands (1913-2002)

Cobra Museum voor Moderne Kunst
Amstelveen

1951. Olieverf op doek, 65 x 110 cm

Gesigneerd linksonder: 8/51 brands

Herkomst: veiling Christie's Amsterdam, 3 juni 2003, nr 343

Voor het eerst in zijn nog jonge bestaan – sinds 1995 – heeft het Cobra Museum voor Moderne Kunst steun van de Vereniging Rembrandt ontvangen voor de aankoop van een kunstwerk. Het gaat om een belangrijk olieverfschilderij van de vorig jaar overleden kunstenaar Eugène Brands. Het museum bezat nog geen doek van de eigenzinnige Brands, die in 1948-1949 kort deel uitmaakte van de Cobra-beweging en tot een van Nederlands belangrijkste naoorlogse schilders zou uitgroeien.

COBRA

Eugène Brands was een individualist in hart en nieren. Het kostte Karel Appel (1921), Corneille (1922) en enkele anderen dan ook veel moeite om hem in 1948 te overreden mee te doen met de Experimentele Groep in Holland. *Een groep is altijd bij de oprichting op zijn hoogtepunt, maar bij de verdere ontwikkeling zie je de individuen uit elkaar groeien*, meende Brands. Eenmaal lid van de groep deed hij echter volledig mee en schreef zelfs het artikel 'to the point' voor het eerste nummer van *Reflex*, het tijdschrift van de experimentelen waarvan slechts twee nummers zijn verschenen.

De Experimentele Groep ging in november 1948 op in het internationale CoBra (Copenhagen, Brussel, Amsterdam). Een jaar later leidde het contact tussen Brands en Willem Sandberg, de toenmalige directeur van het Stedelijk Museum Amsterdam, tot de eerste, geruchtmakende Cobra-tentoonstelling in Nederland. Niet alleen de Nederlanders kregen een plaats in deze tentoonstelling; ook de Denen, Belgen en anderen die tot de groep behoorden werden uitgenodigd mee te doen. De experimentele kunst van de groep werd door het grote publiek echter niet begrepen en een bijeenkomst enige dagen na de opening draaide uit op een rel. Dit was voor Brands reden om zich snel uit de groep terug te trekken en zich weer solo bezig te houden met zijn schilderijen, assemblages en collages. Het contact met de andere leden duurde echter zijn leven lang voort.

INSPIRATIEBRONNEN

Brands experimenteerde al voor de Tweede Wereldoorlog en maakte onder andere surrealistische tekeningen en assemblages. Tijdens zijn korte Cobra-avontuur, maar zeker ook daarna, hield hij zich op geheel eigen wijze bezig met dezelfde inspiratiebronnen waaruit ook zijn Cobra-vrienden putten: kindertekeningen, Afrikaanse kunst, de schildermaterie en – zij het in mindere mate – kunstuitingen van geesteszieken. Wellicht werd Brands daarnaast meegesleept door het enthousiasme van de wat jongere Karel Appel en diens nadrukkelijke kleurgebruik. Zelf geloofde hij in het mysterie; de dagelijkse werkelijkheid was voor Brands slechts een illusie. Ondertussen haalde hij zijn inspiratie uit ogenschijnlijk simpele dingen. Brands keek bijvoorbeeld met kinderlijke verwondering naar een zonsopgang of het heelal en realiseerde zich sterk dat de natuur voortdurend in beweging is. *Panta rhei* ('alles stroomt') werd een motief dat hem altijd is blijven boeien.

De werken uit de jaren rond zijn Cobra-periode kenmerken zich door een voornamelijk lyrisch-abstracte vormtaal, waarbij een steeds sterkere neiging naar figuratie op de voorgrond treedt zoals je die wel op kindertekeningen tegenkomt. Brands liet zich, evenals de andere Cobra-kunstenaars, sterk door kleur en vorm leiden, en ook door

de schildermaterie. Het schilderen met gouache gaf hem daarbij vaak een veel groter gevoel van vrijheid dan het schilderen met olieverf. In tegenstelling tot de olieverfschilderijen, waarop hard moest worden geploeterd, ontstonden de gouaches voor zijn gevoel als vanzelf. Olieverf vergt van de schilder constante aandacht. Het is niet direct overschilderbaar en dus moeten er steeds weer beslissingen worden genomen die de spontaniteit en improvisatie van de kunstenaar enigszins in de weg kunnen staan.

WONDERLIJK

Het schilderij *De Tanguit* 1951 is een bijzonder werk in het oeuvre van Eugène Brands. Meer dan andere werken blinkt het uit in helder kleurgebruik en kinderlijke eenvoud, terwijl de beschouwer een sensuele gelaagdheid, die met een knipoog is weergegeven, niet kan negeren. Brands' echtgenote Toos kan zich nog herinneren dat

Portrait of a girl
Eugène Brands
1948. Olieverf op papier,
54 x 42 cm
AMSTELVEEN, COBRA MUSEUM
VOOR MODERNE KUNST

hij het werk schilderde. De kunstenaar dulde geen toeschouwers tijdens het scheidingsproces, maar liet het resultaat aan haar zien toen het af was. Hij vond het zelf een wonderlijk doek. Dat het schilderij toch zijn goedkeuring kon wegdragen blijkt simpelweg uit het feit dat hij het niet overschilderde, een lot dat andere schilderijen soms wel ondergingen. Van *De Tangis* ook een voorstudie bekend. Een klein werkje, olieverf op papier, met dezelfde voorstelling maar met een groene achtergrond en minder uitdrukking.

Directe verwijzingen naar kindertekeningen zijn in *De Tang* de eenvoudige figuur en de dikke zwarte lijnen die de kleuren van elkaar scheiden. Brands schilderde in lichtblauw een zogenaamde 'kopvoeter', een primitief figuurtje dat slechts bestaat uit een vorm waarin hoofd en romp zijn verenigd. De benen lijken door de onderrand te zijn afgesneden, maar het wezentje wordt van achteren als het ware aangevallen door twee paarse benen met aan de uiteinden een stel ronde billen gehuld in zwart ondergoed. Ze geven een ongekende dynamiek aan de voorstelling en het figuurtje lijkt van de duw in de rug te schrikken. Een blote arm, deels decent gehuld in een lange zwarte handschoen, reikt naar boven. Twee groene vingers staan op het punt om de twee volle, uitnodigende zwarte stippen voorzag Brands het figuurtje met een verbaasde en enigszins verschrikte blik, alsof het in dubio staat of het zich moet laten (ver)leiden door lust of zich moet schikken in zedelijkheid. De achtergrond is vlot en quasi nonchalant ingekleurd met een prikkelend, sensueel rood.

Brands had weinig nodig om op briljante wijze vaart en spanning in de voorstelling te brengen. Ondertussen blijft het moeilijk om precies de vinger te leggen op het verhaal dat hij vertelt. Hij laat de beschouwer de ruimte om het verhaal naar eigen inzichten te duiden. De titel is daarbij van belang en Brands was gesteld op titels, niet in het minst omdat daarmee het dubbelzinnige van een voorstelling kon worden benadrukt. Zo ook hier: *De Tang* duidt op de vorm van de tastende groene vingers van het wezentje, maar het lijkt wel of dat wezentje zelf ook in de tang wordt genomen. Onmiskenbaar hangt er een ondeugende en sexy sfeer rond het werk, in schril contrast met enkele andere werken van Brands uit de collectie van het Cobra Museum, zoals het liefdevolle *Portrait of a girl* of de grimmige *Cobraslang*, beide geschilderd op papier. Samen met *De Tang* belichten zij het soms complexe en zeker diverse karakter van de kunstenaar uitstekend. Daarnaast ging met deze aankoop de lang gekoesterde wens in vervulling om ook een olieverfschilderij op doek van Eugène Brands aan de collectie van het Cobra Museum te kunnen toevoegen. ♦

Margot Welle

Cobraslang

Eugène Brands

1958. Olieverf op papier, 49,5 x 49,5 cm

AMSTELVEEN, COBRA MUSEUM VOOR MODERNE KUNST